

Які причини мали українці для боротьби за незалежність України у ХХ столітті?

Пояснення/
Переклад

identity

Хоч Україна з'явилася на мапі світу як незалежна держава **1 грудня 1991 року**, український народ століттями боровся проти ворогів, щоб зберегти свою **ідентичність**, традиції та культуру.

Слід згадати, що українська нація сформувалась у часи, коли не було Української держави, приблизно у 17-18 століттях. Тоді землі України входили до складу інших держав (Польщі, Московщини, Російської імперії, Оттоманської імперії, Австро-Угорщини), а український народ був поневолений. Причини поневолення українського народу походять від попередньої епохи Київської Русі та Галицько-Волинської держави. ⇒

Загарбники майже завжди поводитись однаково: вони забороняли українцям використовувати українську **мову*** в книгодрукуванні, офіційних документах та державних установах; робилися спроби асимілювати українців, знищити їх історичну пам'ять та генетичний зв'язок з величною спадщиною Київської Русі.

Історія України генетично пов'язана з історією відомих середньовічних держав східних слов'ян - Київської Русі (що існувала у IX - XIII століттях) та Галицько-Волинської держави (існувала протягом XIII - XIV століть). Тоді внутрішні конфлікти та напади ворогів зруйнували їхню державність.

***Мова** є душою народу. Вона відображує історію народу, його культуру, а також впливи інших народів як на політичний, так і духовний розвиток. Українська мова є східно-слов'янською. Вона була **мовою спілкування** для населення Київської Русі, коли Москви взагалі не існувало, а в тих землях жили переважно фінські племена. Російська мова виникла після **прийняття християнства** (XI століття), коли Кирило та Методій **переклали Біблію** на давньоболгарський діалект слов'янської мови. Саме ця мова стала використовуватись у **богослуженнях** та офіційних документах у Києві. Вона була **перенесена** у Суздальське князівство слов'янськими **переселенцями** та князями, які колонізували фінські землі. Там та мова почала використовуватись колонізаторами для утвердження влади та **християнізації** місцевого населення

- language of communication
- adoption of Christianity
- translated Bible
- Church service
- It was transferred to Suzdal lands by Slavic settlers and nobles
- converting local tribes into Christians

Нашим ворогам (у Москві) значною мірою вдалося зруйнувати українську ідентичність, бо їхній цар Петро I взяв грецьку назву Велика Росія на позначення **відадених** від Київської Русі земель, і назвав відсталу Московщину Росією. З грецької Мала Росія (Київ та землі навколо нього) означала центр країни.

Імперським ідеологам Московщини вдалося змінити **значення цього поняття**. Коли землі Лівобережної України відійшли до Москви (завдяки підписанню угоди Богдана Хмельницького з московським царем у 1654 р.), Мала Росія стала колонією Росії, а не центром (бо центр перемістився до Москви), а нарід навколо Києва став малоруським, тобто **другорядним** після великоросів. Саме тоді, коли нарід Київської Русі був на межі повної асиміляції, з'явилась назва Україна, як ідентичність для людей, котрі мовою, культурою та своєю **спадщиною** не хотіли асоціюватися з Московщиною, яка стала називатися Росією. Серед них були Іван Котляревський, Тарас Шевченко та інші письменники, **громадські та культурні діячі**

- Remote lands from Kyiv
- imperialistic ideologists
- meaning of this concept
- second rate, secondary, of inferior quality
- heritage
- public and culture activists

ХХ століття принесло багато **випробувань** та **страждань** українцям. Вони **6 разів проголошували незалежність**. 5 разів **загарбники** не тільки знову поневолювали наш народ, але і намагались знищити, залякати або **викорінити ідею незалежності**.

- challenges and sufferings
- proclaimed independence
- conquerors
- to unroot the idea of independence from minds of people

П'ять невдалих спроб незалежності України у ХХ столітті.

<p>1918, січень</p> <p>М.Грушевський Голова Центральної Ради</p>	<p>Після лютневої революції в Росії, розпадається (falls apart) Російська імперія. Українська Центральна Рада стає загальноукраїнським центром, що об'єднував політичні, громадські, культурні і професійні організації, котрі виступали за автономію України у складі Росії; згодом, Центральна Рада стала революційним парламентом України, який проголосив Українську Народну Республіку (УНР) 20 листопада 1917 р., а 22 січня 1918 р. незалежність України. За кілька днів її знищують війська більшовиків, які протрималися у Києві 2 тижні.</p>	 <p>Будинок вчителя, в якому засідала Центральна Рада у 1917-1918</p>
<p>1918, квітень - грудень</p>	<p>9 лютого Українська Центральна Рада підписала Берестейський договір, за яким Україну як незалежну державу визнавали Німеччина, Австро-Угорщина та Росія. Українська Держава була проголошена на з'їзді у Києві у квітні на чолі з майбутнім гетьманом Павлом Скоропадським. Існувала у квітні — грудні 1918 року під захистом Німеччини. За цей короткий проміжок часу було введено свою стабільну валюту (currency) — гривню, засновано Академію наук та Катеринославський університет. Українська держава була знищена більшовицькими військами та загонами С.Петлюри відразу після поразки Німеччини у Першій світовій війні і евакуації з України німецьких військ.</p>	 <p>Павло Скоропадський</p>
<p>1919, листопад- 1920, листопад</p> 	<p>14 листопада Симон Петлюра захопив владу в Україні і оголосив Директорію найвищим органом державної влади Української Народної Республіки. Влада Директорії протрималася до 10 листопада 1920 року, коли владу захопили знову більшовики. Під час Паризької мирної конференції 01/1919 – 01/1920), коли обговорювалось майбутнє Європи після I світової війни, Англія і Франція підтримали Росію та Польщу, дозволивши їм окупувати землі України. 03.18.1921 Росія та Польща підписали договір про кордон та поділ України по річці Збруч. Більшовики згодом переіменували свою партію на комуністичну і заснували Радянський Союз 22 грудня 1922 року, який проіснував до 8 грудня 1991 року, 7 днів після того як Україна проголосувала на референдумі за незалежність.</p>	 <p>Симон Петлюра</p>
<p>1939, березень</p>	<p>Після підписання Мюнхенської угоди (30 вересня 1938 р.), Німеччина окупувала західну Чехо-Словаччину. Вже 11 жовтня 1938 р. чеська влада офіційно проголосила автономію Підкарпатської Русі (сучасне Закарпаття) у федерації трьох народів: чехів, словаків та русинів. В той час як українці (русини) намагались будувати свою державу у складі федерації, Угорщина при підтримці гітлерівської Німеччини, спочатку захопила південні райони Закарпаття у листопаді 1938 р., а у ніч з 13 на 14 березня 1939 р. розпочала агресію проти решти Карпатської України, уряд якої знаходився у місті Хуст. Уряд А.Волошина 14 березня проголосив державну незалежність Карпатської України. Наступного дня було прийнято конституцію, державний устрій (президентська республіка), державну мову (українська). Державними символами було визнано синьо-жовтий прапор, гімн «Ще не вмерла Україна». Президентом держави було обрано А.Волошина.</p> <p>Та незалежність тривала недовго — вже 16 березня угорське військо захопило Хуст. Протягом 5 днів угорська армія захопила майже всю територію Карпатської Русі. Але навіть після поразки ще до кінця травня у Карпатах тривала партизанська війна, в якій брало участь багато членів ОУН. З усіх областей колишньої Чехо-Словаччини тільки Карпатська Україна дала відсіч агресору, яка, по суті, стала першим збройним опором на шляху загарбання Європи гітлерівською Німеччиною та її сателітами.</p>	

<p>1941, 30 червня</p>	<p>У Львові ОУН(б) проголосила Акт відновлення Української Держави, яким була поновлена Українська Держава та створено український національний уряд на чолі з Ярославом Стецьком. Цей акт було благословлено митрополитом УГКЦ Андреем Шептицьким. 4 липня 1941 року Акт було заборонено німцями, а Степан Бандера та Ярослав Стецько були заарештовані та депортовані до Німеччини, де їх тримали до 1944 року у концентраційному таборі Заксенгаузен. У 1941—1943 роках у Бабиному Ярі було розстріляно 621 членів ОУН. Відтоді ОУН почала воювати на два фронти – проти Червоної Армії та військ гітлерівської Німеччини.</p>	 <p>Ярослав Стецько, Організатор Акту 30 червня 1941</p>
----------------------------	--	--

Український визвольний рух 1940-вих – 1950-тих років

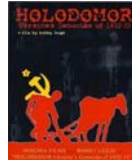
Шоста спроба українського народу здобути незалежність у 1991 була успішною, але її успіх напряму пов’язаний із героїчною боротьбою на всіх **попередніх стадіях**, особливо в **період визвольного руху 1940 –вих – 1950-тих років**. Та боротьба допомогла українцям **усвідомити** себе частиною **єдиної української нації**, яка має **суверенне право на національну державність**.

<p>1942-1943</p>	<p>— створення Української Повстанської Армії (УПА), яка боролась проти всіх ворожих Україні сил – Радянського Союзу, гітлерівської Німеччини, польської Армії Крайової. З 1943 по 1950 роки її очолює Роман Шухевич.</p>	
<p>1944-1953</p>	<p>— активна збройна боротьба (active armed resistance) УПА та ОУН проти радянської влади. Підпілля ОУН(б) діяло також на Кубані та Далекому Сході (Манчжурія, Зелений Клин).</p>	
	<p>Чисельність УПА як потужної військової організації складала від 20 до 40 тис. чоловік. За весь час супротиву (resistance) через її лави пройшло від 150 до 400 тис. чоловік.</p>	
	<p>Протягом 1940 – 1950 років члени ОУН, УПА та деяких інших організацій відстоювали незалежність Української Держави (яка була проголошена у 1918 році (fought for Ukraine’ independence) та знищена більшовиками) та фундаментальне право будь-якої нації на самовизначення (fundamental right of each nation for self-determination, i.e. becoming independent), яке у 1944 р. було закріплено в Уставі ООН. Хоч розроблена ідеологами українського національно-визвольного руху концепція зламу більшовизму (the concept of overcoming bilshovysm) не була зrealізована у 1940-1950 роках, вона по суті втілювалася (was embodied) у життя на зламі (at the turn of) 1980-90-х років XX століття, коли під натиском національно-демократичної революції (when under the pressure of the national democratic revolution) було ліквідовано тоталітарну систему в Радянському Союзі. (Soviet totalitarian system was liquidated)</p>	

Життя українців в Радянській Україні.

Реалізація **плану колективізації** в Україні у кінці 1920 –х – на початку 1930-х років зустріла сильний опір селян, у яких держава відбирала землю для **спільного господарювання у колгоспах**. Як колективізація, так і **індустріалізація**, проводилась радянською владою для встановлення **повного економічного контролю держави** над громадянами. Трагічним наслідком цієї політики в Україні став **Голодомор 1932-1933 років**, який знищив від 7 до 10 мільйонів українців. З його допомогою радянська влада **зламала дух опору** українського селянства, **вселила страх** та **підірвала генетичну й духовну основу української нації**.

Невдача створити незалежну державу в 1940-ві роки обернулася іншими трагедіями для українців. Україна втратила близько 7-8 мільйонів у 2 світовій війні. Ще близько 1-2 мільйонів були **репресовані** комуністами і **переселені** у інші частини Радянського Союзу (колишні **полонені**, учасники визвольних змагань, ті, хто **чинив опір** радянській владі в Західній Україні). У 1947 році знову був організований штучний Голодомор в Україні, який також забрав життя багатьох тисяч українців.

Найбільшим **катастрофічним результатом** тих поразок для українців була **повна беззахисність** українців перед радянською владою, яка, окрім економічного та політичного контролю, намагалася знищити українців за допомогою **комуністичної ідеології, мовної, духовної та культурної асиміляції**.

Комуністична ідеологія та виховання

Уся **система функціонування** Радянського Союзу була побудована за принципом повного контролю держави над життям людини (що називається **системою тоталітаризму**). Будь-який контроль включає **примус (forcing)**, що в свою чергу викликає **протидію, опір та протест (resistance)**.

Щоб **нейтралізувати** цей спротив та **уникнути конфлікти**, комуністичними ідеологами була розроблена **система комуністичної освіти**, яка включала в себе поступове **включення (inclusion)** і **підкорення (subordination)** дитини в системі тоталітарного суспільства.

У процесі **психофізичного розвитку**, діти є **довірливими** і легко піддаються виховним впливам. Тому їм досить легко **прищепити** як позитивні **моральні цінності**, так і спрямувати на злі вчинки. Радянська виховна система враховувала цю особливість і тому ідеологічне виховання розпочиналося ще з дитячого садку.

З раннього дитинства, дітям розказували казку про **комуністичний ідеал** - збудувати «нове суспільство», створити нову людину», запровадити «вічний і щасливий комунізм». То був міф, за допомогою якого можна було легко обдурити дітей, щоб закріпити в них віру в «найкращу країну». Ідея комунізму полягала у тому, щоб створити таку мораль, яка б служила тільки інтересам більшовицьких вождів або, інакше, виховати **вірних** комуністів.

Та мораль відкидала будь-які **елементи християнських вартостей** – любов, прощення, каяття. В комуністичній системі не було місця для Бога. В школі віра в Бога висміювалась, заборонялась і активно критикувалась. В той же час, всі комуністи були **атеїстами**. Віра в Бога замінялася вірою в ідею комунізму та вождів – **Леніна та Сталіна**. Зі школи всі діти мусіли читати та вивчати напам'ять праці Леніна, Сталіна та Маркса.

Для комунізму цілком виправданими стали такі **антилюдські цінності** як вбивство, брехня, ненависть, **наклеп і донос**, якщо це було зроблено в ім'я комунізму, його **зросту і процвітання**. Саме тому Голодомор був **виправданням колективізації**, а **масові репресії** проти українських культурних діячів, як «боротьба з українським

буржуазним націоналізмом” та ворогами комунізму.

Виникає запитання: «Чому комунізм вбачав таку велику небезпеку в Божій Особі та релігії?». Справа в тім, що у них панував страх перед тим, що людина вірячи у Бога, виконуючи Його святую волю, перестане **служити комуністичні ідеології**, перестане бути покірливим знаряддям у руках тодішнього режиму. Те ж саме відноситься до українського націоналізму. **Національно вихована і свідомо людина** була небезпечна для системи. Тому про український націоналізм завжди **говорилося у різко негативному тоні**.

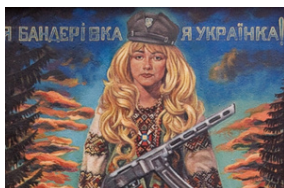
Щоб адаптуватися в комуністичній системі, кожна українська дитина мусіла **примусово вступити до комуністичних громадських організацій** через які вона усвідомлювала, що **інтереси колективу (держави) вище власних**, тобто будь-яка людина повинна бути готова **пожертвувати найдорожчим (навіть життям) в ім’я інтересів колективу**.

Також з раннього дитинства **душу дітей отруювали ворожим ставленням до інших ідеологій та країн** (особливо США як ідеологічного та політичного ворога). Дітям брехали, що у “них” (в Америці або на Заході) – гірше, а у “нас” (в Радянському Союзі) – краще живеться. Вживались такі ідеологічні штампки: у “них” – **“загниваючий капіталізм”, експлуатація, соціальна несправедливість**; у “нас” – **“дружба народів”, “рівність”, “братська допомога”, “єдиний радянський народ”**.

“Український націоналізм” був ворожим та небезпечним явищем для системи, бо підривав міф (ruined the myth) про дружбу народів та єдиний радянський (російський) народ. **Щоб викликати негативну реакцію**, український націоналізм завжди вживався у словосполученні зі словом **“буржуазний”**, що мало значення **“чужий”**. Тим самим підкреслювалась ненависть та нетерпимість до людей, які підтримують ці погляди. На цьому прикладі можна сказати, що **комуністична ідеологія була побудована на ненависті**.

Стадії комуністичного виховання

Більшовицький режим спрямовував всі сили на те, щоб виховати «нову людину», щоб вона прийняла і реалізовувала ідеї комунізму. Процес примусового “комуністичного виховання” починався зі школи:

- **Жовтенята** або юні лєнінці (1 класа, 6-7 років)
- **Піонери** (2 – 7 класа, 8-14 років)
- **Комсомольці** (15 –28 років)

Членство у цих організаціях було обов'язкове для всіх дітей.

На всіх стадіях відбувався суворий контроль над тим, як проводиться виховний процес, як формується молода людина. Вона перебувала в умовах постійного **нагляду, примусу, а іноді й страху**. Так само від строгим контролем перебували вчителі, студенти, лікарі, робітничі колективи всіх професій, бо на кожному місці роботи був **осередок комуністичної партії**, який слідував за дисципліною та здійснював партійний контроль. Також цей контроль здійснювала **таємна організація державної безпеки КДБ**. Якщо в колективі були люди, які висловлювали незалежні погляди або критикували лінію партії, ними займалась КДБ. Дуже часто такі люди зникали назавжди.

Виховуючи **покірну людину**, комуністи отримували **покірне знаряддя** у своїх руках, людей, котрим можна видавати будь-які накази (такі люди здійснювали Голодомор та репресії в Україні). **Комсомол був резервом партії**. Через комсомол відбувався відбір

надійних кадрів для партії. Чому зараз партія Регіонів настільки організована? Тому що її лідери займали провідні позиції у комуністичній партії в Україні, а її членство складається із колишніх комуністів і комсомольців, котрі добре знають що таке **відданість та підпорядкування** в колективі. Молодші лідери (Ющенко та Тимошенко) будували свої партії з дисидентів, молоді та колишніх комсомольців, між якими були постійні конфлікти та боротьба за вплив. У них не було ідеології, яка б змушувала їх підпорядковувати власні інтереси інтересам партії, а через неї і народу України.

Крім освіти, проблемами виховання в радянській системі займалося мистецтво, кіно, школа, пропаганда. Кожного дня відбувалося стеження та **прихований терор таємних служб** проти кожної незалежної людини. Продукт радянської освіти – радянський народ - як правило, непогано знав фізику і математику, але майже не мав власної думки. Він звик надіятись не на себе і свої сили, а на **міць держави**, і саме від неї він очікував усі **блага** (benefits), включаючи пояснення про навколишній світ. Коли у держави не могла забезпечити блага і пояснити що відбувається (у кінці 1980-х – на початку 1990-х років), система розпалась.

Микита Хрущов (1953 – 1964)

Щоб зрозуміти як Україна здобула незалежність у 1991 році після 5 невдалих спроб, необхідно розуміти історичний розвиток на всьому просторі Радянського Союзу протягом 1917–1991 рр. , особливо ті **шанси**, які давали комуністичні лідери **для розвитку української самосвідомості.**

Сталін був тоталітарним лідером. При ньому жорстка система контролю та репресій, яку він очолював, призвела до знищення мільйонів людей та знищення української ідентичності та культури.

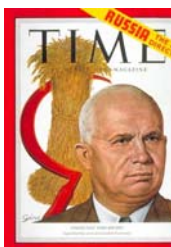
Після його смерті у 1953 р. серед керівників комуністичної партії перемогла лінія Микити Хрущова, який очолив **процес десталінізації**, який мав значний позитивний вплив на відродження української свідомості. Хрущов частково відкрив правду про злочини та репресії Сталіна. Почалася **реабілітація незаконно репресованих людей.** На кінець 50-х років було переглянуто справи 5,5 млн. чоловік, яких було **репресовано.** Розпочалася поступова **ліквідація концентраційних таборів (ГУЛАГУ)**, де відбували покарання мільйони політичних в'язнів). До 1957 р. було звільнено 65 тисяч оунівців, яким пощастило вижити.

Хрущов почав реформи у **сільському господарстві**, які мали велике значення для економіки України. Без зміни державного контролю, було зроблено спробу пом'якшити **систему грабунку колгоспів шляхом зниження податків та цін.** Протягом 5 років в Україні зростало сільськогосподарське виробництво, але коли закінчилось державне фінансування знову настав **занепад.** Інші **експерименти в економіці** не призвели до бажаних результатів. В країні почалася знову криза. Незважаючи на проблеми в економіці, була прийнята програма **побудови комунізму на 20 років**, тобто до 1980-го року люди повинні були б жити при комунізмі (що було, м'яко кажучи, утопією).

Коли Хрущов зробив спробу ліквідувати різноманітні **привілеї** для партійних діячів на високій посадах (high ranking party leaders), останні стали побоюватися за своє майбутнє. Проти Хрущова сформувалась нова **група змовників**, яка у 1964 привела до керівництва партії Леоніда Брежнєва (A new group of plotters overthrew Khrushchev and appointed Leonid Brezhnev as a new General Secretary of the Communist Party).

Шістдесятники

Послаблення тоталітарного контролю радянської системи (яка називалась “хрущовського відлигою”, подібно до танення снігу весною) дозволила

сформувались цілому поколінню «шістдесятників» (діячів культури, науки), які виступали за поглиблення реформ і подальшу демократизацію суспільства.

Критика диктатури Сталіна (Stalin's dictatorship critique) дала можливість для інтелігенції подолати страх перед системою тоталітаризму.

Шістдесятники виступали на захист національної мови та культури, свободи художньої творчості. До руху захисників української мови та культури відносять: **письменників** - Івана Драча, Миколу Вінграновського, Василя Симоненка, Ліну Костенко, Валерія Шевчука, Євгена Гуцала; **художників** – Аллу Горську, Віктора Зарецького; **літературних критиків** – Івана Дзюбу, Євгена Сверстюка; **режисера** – Леся Танюка; **кінорежисерів** – Сергія Параджанова, Юрія Іллєнка, Івана Миколайчука та інших. **Покоління шістдесятників - це люди з анти тоталітарним мисленням. Шістдесятники проводили активну культурницьку діяльність: влаштовували літературні вечори та читання, художні виставки, вечори пам'яті репресованих митців, ставили замовчувані театральні п'єси, складали петиції на захист української культури**

Перші політичні дисиденти у 1960-х роках розуміли всю **ілюзорність змін** системи, які здійснювались Хрущовим. Молодий адвокат, випускник Московського університету Л. Лук'яненко зробив спробу організувати «Українську робітничо-селянську спілку», яка ставила за мету вихід України зі складу СРСР, що мав бути здійснений (на відміну від тактики ОУН) мирними засобами. У січні 1961 р. Лук'яненка і п'ятьох його однодумців заарештували. Навесні того ж року у Львові відбувся судовий процес. Звинуваченого у зраді батьківщини Лук'яненка засудили до розстрілу. Пізніше цей вирок замінили довгостроковим ув'язненням. Після 27 років у в'язницях Л. Лук'яненко стане одним із найбільш активних борців за незалежність в кінці 1980 –х. Покоління шістдесятників відіграло важливу роль у суспільно-політичному житті України, відродивши українську ідею у 1960-х років, і особливо у 80-90-х роках, очоливши зміни, які призвели до ліквідації тоталітарної системи.

Леонід Брежнєв (1964 – 1982)

Брежнєв став **першим керівником** партії і держави у 1964 року в результаті **змови**, завдяки якій було **усунуто** Хрущова. Після невдалих реформ Хрущова, Брежнєв відновив **жорстку лінію партії сталінського типу** і не проводив ніяких реформ. **Економічний спад** було подолано тільки завдяки високим цінам на нафтку у 1970-х роках.

Але на початку 1980-х років ціни на нафту впали. В країні почалася **криза із забезпеченням населення продуктами та товарами**. За роки керування країною Брежнєвим люди зивкли до відносної **економічної стабільності**, а труднощі із забезпеченням здавалися **тимчасовими**. Однак, з кожним роком ситуація не покращувалась. Люди зивкли до черг в магазинах, **дефіциту товарів та послуг**, інших незручностей.

Коли у 1982 році Леонід Брежнєв помер, то у більшості людей була велика **психолічна невпевненість** в майбутньому не від усвідомлення економічної кризи, а від того, що вже нема лідера, з яким пов'язувалась стабільність. Насправді, дуже мало людей знало, що країна знаходилась у глибокій економічній кризі.

Протягом наступних двох з половиною років країна пережила ще 2 похорони керівників держави (Юрія Андропова та Костянтина Черненка). І якщо після смерті Брежнєва уся країна плакала, то після смерті Черненка ходили анекдоти про герентофілів при владі: перед тим як померти старі партійці хотіли побути хоча б рік на найвищій посаді. Такі анекдоти були свідченням моральної деградації системи.

Був в ті часи один дуже дивний ритуал. При зустрічі між керівниками «братніх комуністичних партій (особливо зі Східної Європи) було прийнято палко обійматися і цілувати в губи). Лідеру партії, Брежнєву, особливо подобалося це, про що дуже часто показували по телебаченню

Русифікація

Ще починаючи від Петра I, московські правителі намагалися культурно знищити та **асимілювати** українців. Основна причина в тому, що Москва відчуває свою **неповноцінність** (inferiority complex) при існуванні незалежної української нації, яка є прямою спадкоємницею історії та культури Київської Русі. Москва стала сильним центром в часи Золотої Орди у 14-15 столітті (коли вже не було Київської Русі), збираючи податки зі східних слов'ян. Саме тому, щоб називатися спадкоємницею Київської Русі (і претендувати на давність її культури), Москві потрібно повністю асимілювати українців і бути одним народом з нами.

Це розуміли ідеологи і у брежнєвські часи. Тому правління Брежнєва було не тільки поверненням до **сталінського жорсткого контролю** над усіма сферами життя, але й часом **русифікації** та нищення української національної ідентичності та культури. Русифікація - це спроба **зміцнити російську ідентичність** за допомогою знищення української; для цього було видумано ідеологічне поняття "**радянський народ**". Російська мова була визнана **єдиною мовою спілкування**, а всі національні культури були частиною єдиної радянської культури (яка скрізь сприймалась як російська). При цьому, якщо розвиток національної культури відбувався швидше ніж російської, тоді починалися репресії проти діячів національних культур. Так, в часи, коли пісні Володимира Івасюка співали в усіх куточках Радянського Союзу, а українська пісня стала популярнішою за російську, Володимрові спочатку почали створювати труднощі (проблеми) по роботі, а потім його знайшли вбитим. Те ж саме можна сказати про українське кіно. Стрічки Михайла Ільєнка та Івана Миколайчука, відображаючи історію та культуру українців стали дуже популярними. Їм забороняли знімати фільми, що призвело до тяжкої хвороби та смерті Миколайчука. Кожен письменник писав твори для публікації та твори, які ніколи не були опубліковані в радянській часи.

Заходи поглиблення русифікації в радянські часи:

- 1933 - **Телеграма Сталіна** про припинення "українізації". Ліквідація в Україні неіснуючого так званого "нового національного ухилу".
- 1938 - **Сталінська постанова** про обов'язкове вивчення російської мови.
- 1978 - **Постанова ЦК КПСС** про посилення вивчення російської мови та літератури (*Брежнєвський указ*).
- 1983 - **Постанова ЦК КПСС** про посилення вивчення російської мови в школах
- 1989 - **Постанова Пленуму ЦК КПСС** про єдину офіційну загальнодержавну мову (російську) в СРСР.

Приклад русифікації зі статті: "Феномен бандерофобії в російській свідомості"

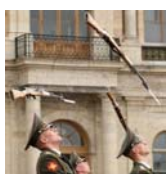
"У 1975 році ... зі мною вчився на філософському факультеті Київського університету студент на прізвище Сандуца. Він відрізнявся від інших тим, що коли все українське принижувалось, він говорив тільки по-українськи, ніколи не переходячи на іншу мову. Що здавалося б тут дивного? Українець розмовляє рідною мовою.

Так само вели себе росіяни: вони завжди і скрізь розмовляли тільки російською. І ніяких претензій не виникало. А вищезгаданого Сандуцу все таки викликали у відділ КДБ і попросили перейти на "великий і могучий" (русский язык). А потім ця людина десь зникла взагалі. Подальша його доля невідома.

"Він демонстрував свою "українськість", свою національну свідомість, так як це робили росіяни... Його нормальна для всіх народів національна поведінка була сприйнята як знак, символ агресії. Він повів себе таким чином, як українцю вести себе у Радянському Союзі, в Російській імперії було "не дозволено". Його поведінка ... сприймалась як образа, як порушення встановленого порядку і як агресія проти людей, котрі розмовляють російською"

Наскільки сильною була національна самосвідомість українців у 1985 році?

Радянський Союз був “**тюрмою народів**” через жорсткі обмеження не тільки в культурному, але і в економічному розвитку. На середину 80-х років Україна та українці були **на межі втрати** своєї національної, культурної, та історичної ідентичності.

- Люди не могли займатися власним бізнесом, а працювали тільки на державних підприємствах, в кологоспах та на державній роботі, де здійснювався постійний контроль партії через партійні організації на місцях
- Усі **свободи були обмежені**: не було свободи слова, преси, віри, пересування.
- За людьми велося **постійне стеження** через **мережу інформаторів**, які передавали інформацію у КДБ.
- Завдяки політичним репресіям, які здійснювали КДБ та партія, у 1970-х – 1980-х роках в країні знову з’явилися **політичні дисиденти** – свідомі люди, які виступали проти системи. Серед них були В.Чорновіл, А.Лук’яненко, В.Стус інші.
- Історія була знову засекречена. Людям знову заборонили говорити правду про сталінські репресії, насильницьку колективізацію та індустріалізацію, про мільйони жертв. **Українські символи (тризуб, синьо-жовтий прапор, гімн)**, теми Голодомору 1933 року, визвольного руху в Україні, включаючи ОУН та УПА, були завжди заборонені. Ті, хто намагались говорити правду про ці теми, як правило арештовувались КДБ, а іноді зникали назавжди.
- Українська культура не могла вільно розвиватись. Усі талановиті культурні діячі пробували реалізуватись через російську мову. Ті, хто не хотів виконувати накази страждали, деякого знищували фізично, а деякого морально (В.Лвасюк, І. Миколайчук).
- Російська мова стала **домінуючою у спілкуванні** серед інтелігенції (вчителів, лікарів, державних службовців) та молоді. Українська мова почала вважатись **меншвартою**; з’являлись анекдоти, які висміювали тих, хто розмовляє українською
- **Космополітична модель розвитку** “радянського народу та культури” на основі російської відволікала молодь від **плекання національних традицій** та виховання національної свідомості.
- Українці не відчували себе окремою нацією, а частиною радянського народу, і були на межі втрати своєї національної ідентичності в більшості регіонів, окрім Західної України, де завдяки руху опору ОУН-УПА у 1940-1950-х цей процес йшов повільніше.
- Окрім небагатої дисидентів, українці не відчували потребу боротися за незалежність. (У цей час у таборах загинули Василь Стус, Олекса Тихий, інші українські дисиденти.)

Михайло Горбачов (1985 – 1991)

Кожен керівник держави колишнього Радянського Союзу у негативний чи позитивний спосіб пов’язаний з важким шляхом до незалежності у 1991 році. Особливе місце серед них посідає Михайло Горбачов, чия діяльність відкрила дорогу до національного відродження українців.

Рік 1985 є дуже **важливим для усвідомлення** сучасної історії України. На перший погляд, нічого особливого не відбулося. Помер черговий Генеральний Секретар партії Костянтин Черненко. Для великої країни це була 3 смерть лідера за 3 роки. В цьому вже не було **нічого надзвичайного**. І трагічного також було мало. Країна втомилася від похоронів, нестабільності, погіршення життя. Єдине питання було: хто наступний.

Ним став Михайло Горбачов. Серед найвищих керівників партії Михайло Горбачов був наймолодший. Йому було всього 54 роки. Люди дивилися на нього з оптимізмом; на відміну від інших керівників він любив спілкуватися з народом та посміхатися.

Разом із новим стилем поведінки, він **втїлював сподівання народу** на зміни. Невдовзі, Горбачов розпочав ці зміни, які в кінцевому підсумку **привели до наслідків, яких ніхто не очікував**.

Саме Горбачов назвав епоху Брежнєва **епохою “застою”** (стагнації). І це справедливо. Брежнєв не зміг вирішити складні проблеми в економіці та соціальному житті. Збільшувалось **технологічне відставання** Радянського Союзу від США та інших розвинутих країн. Надмірний контроль над економікою, яка керувалась 5-річними планами, а не **ринковими механізмами**, не приносив ніяких результатів. Багато робіт виконувалось руками.

Горбачов узяв сміливий курс на **реформування** комуністичної партії, економіки та усіх сфер життя, який отримав назву **“Перебудова”**. Він щиро вірив у можливість **демократизації країни**, проведення ринкових реформ в економіці, **пробудженні ініціативи народу**. Щоб **запустити механізм оновлення та змін**, він дав свободу людям (свободу слова, преси, віри, пересування), дозволив говорити правду про трагічні сторінки минулого (ця політика отримала назву **“Гласність”**). Він сподівався, що нові люди, шляхом перевиборів змінять старі партійні кадри і зможуть **модернізувати країну**.

Проте, Горбачов не врахував найважливішу особливість Радянського Союзу. Від самого початку ця країна була **заснована на терорі**; вона **існувала за допомогою державного терору** та могла функціонувати тільки використовуючи механізм примусу та тоталітарного контролю. Коли країна взнала своє минуле, людей охопив жах, шок, обурення та протест. Те, що задавлювалося десятиліттями прорвалося назовні (what was repressed for decades broke free). Країна пробуджувалась, а іноді і вибухала, як вулкан.

Хронологія найважливіших подій, які привели до падіння Радянського Союзу.

- 1985/березень** – Горбачова обрано генеральним секретарем комуністичної партії
- 1986/ березень** – Горбачов вперше заговорив про Гласність (публікація заборонених творів, відкриття заборонених історичних тем)
- 1986/ 8 квітня** – оголошення курсу економічних реформ та початку Перебудови
- 1986/ 26 квітня** – Чорнобильська катастрофа: влада не дбає за народ; люди розуміють, що їх кинуто напризволяще у боротьбі з радіоактивним забрудненням
- 1987** – перші вибори на альтернативній основі у комуністичній партії; активно іде процес переосмислення історії через газетні публікації, телевізійні програми, самвидав, дискусії та мітинги
- 1987** – звільнили 140 дисидентів; починається реабілітація репресованих; люди вперше говорять про загиблих у страшних подіях минулого

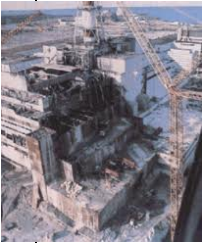
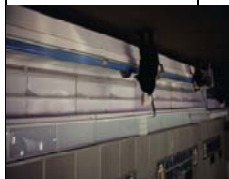
Економічний аспект

1988 – відкриття **“залізної завіси”**; людям дозволяється вільно виїжджати закордон; вони починають займатись власним бізнесом. Формуються основи ринкової економіки. В інших країнах люди вперше бачать **повні прилавки** магазинів і не можуть повірити своїм очам (в той час в Радянському Союзі прилавки магазинів були порожні); назад люди повертаються з повними торбами – так починався торгівельний бізнес, завдяки якому **сформувався середній клас власників** у сучасній Україні.

1989 – починаються **шахтарські страйки**. 250 тисяч шахтарів виступали за виплату зароблених грошей (які їм не виплачували місяцями), за **соціальну справедливість** та висловлювали невдоволення владою

Економічна ситуація погіршується з кожним днем. Падають ціни на нафту, через що бюджет не отримує заплановані гроші. **Росте дефіцит товарів**, зменшуються соціальні витрати – тобто людям не виплачували заробітну плату та пенсію. Оскільки всі підприємства були державними, то майже всі люди відчули дефіцит грошей.

5-річні плани розвитку країни в нових умовах стали неактуальними, тому їх **скасували**. Держава вже не мала ні грошей, ні інших ресурсів, щоб контролювати економічне становище в країні. Для більшості людей держава перестала бути

стабільною та передбачуваною. (Про радянські черги дивись:
<http://www.istpravda.com.ua/artefacts/2010/12/3/7428/>)

Міжнародний контекст

1989

Події у Східній Європі мали сильний вплив на розвиток ситуації в колишньому Радянському Союзі. Вони по суті розпочали **процес розпаду комуністичного блоку** країн у Східній Європі. Партійні лідери колишніх соціалістичних країн не могли сподіватися на **пряму військову допомогу** з боку Радянського Союзу при Горбачові, а самі вони не могли справитися з багатолюдними протестами людей у своїх країнах, які вимагали змін. В першу чергу, вони вимагали відставку комуністичних лідерів та чесних виборів. І майже в усіх країнах ці зміни відбулись.

– падіння Берлінської стіни у Східній Німеччині. Ця стіна відокремлювала Західну частину Берліну, яка була американською зоною окупації ще з часів закінчення 2 світової війни 1945 року. В той час як у Східній Німеччині був встановлений прорадянський комуністичний режим, Західний Берлін був островом свободи, де розвивалась демократична система західного типу. За підтримки Радянського Союзу, вхід у Західний Берлін був заборонений, але у листопаді німці самі вирішили (без допомоги Москви) як їм жити далі. Горбачов не втручався в процес об'єднання Німеччини, за що німці були йому дуже вдячні.

– оксамитова революція у Чехословаччині – **безкровне повалення комуністичного режиму** після мирних демонстрацій, які збирали 1 мільйон людей на вулицях Праги.

– У Румунії почались **протести проти економічної політики влади** (як і в Радянському Союзі, в Румунії **магазини були порожні**). Спочатку комуністичний лідер держави – Чаушеску дав наказ стріляти у людей. Але люди не розійшлись. Почалась **збройна сутичка**. Армія перейшла на сторону народу. Чаушеску з дружиною були арештовані **розлюченим натовпом**. **Суд військового трибуналу** над диктатором тривав 2 години. Чаушеску обвинуватили у **геноциді й присудили до страти**, яку виконали за декілька днів. Саме цим сценарієм лякали комуністів в Україні в наступні декілька років, коли від них вимагали підтримки у важливих рішеннях, які призвели до проголошення незалежності України.

Про події в Румунії читай і дивись тут:

<http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/12/25/10921/>

1989/
листопад

1989/
листопад

1989/
грудень

Боротьба з тоталітарним консерватизмом та зростання національної свідомості в Україні

Після довгих десятиліть руйнації, поневолення та поразок, Україна дуже повільно **включалася в процес демократизації та оновлення**, який розпочав Горбачов. Не останню роль у консервації тоталітарного ладу в Україні відігравав її партійний лідер – Володимир Щербицький.

Зона Щербицького Володимир Щербицький очолював комуністичну партію України з 1972 по 1989 роки. Він **займав дуже консервативну позицію і повністю ігнорував реформи**, які починав Горбачов. Перебудова та Гласність, проголошені у Москві, мало чим турбували владу в Україні. Ніхто в Україні відкрито не підтримував Горбачова. Коли в Москві політичне життя було активним, сповнене мітингами та демонстраціями, в Україні все було тихо.

Щербицький був представником сталінської когорти комуністів і був одним із **опонентів Горбачова**. Україна, здавалося, була приречена залишитись **заповідником застою** (стагнації), в якому народ пасивно спостерігав за тим, що робиться. Протягом 1985-1987 років в Україні не було створено жодних громадських об'єднань та партій, які могли б стати **альтернативою комуністичній**. На з'їздах

комуністичної партії всі рішення приймалися одноголосно, як у старі часи.

Але час грав проти комуністів. Сталося декілька подій, які змусили застрашений народ піднятися на боротьбу за свої права.

Чорнобиль

Найголовніша з тих подій сталася 26 квітня 1986 року і сколихнула не тільки український народ, але і увесь світ. **Вибух на Чорнобильській атомній електростанції об'єднав людей спочатку своїми жахливими наслідками** (які люди мусіли **ліквідувати, ризикуючи власним життям**), а потім у протесті проти дій влади, яка приховувала правду та ризикувала життями мільйонів людей.

З іншого боку, Чорнобиль став болючою темою у спілкуванні для всіх: для Щербицького, Горбачова та для всього українського народу. Декларуючи реформи скрізь, Горбачов боявся приїхати до України та розказати про них. Партійні керівники в Україні та в Москві уникали народу, а народ боявся висловити весь гнів, щоб уникнути репресій. Спочатку невпевнено, але з кожним разом сміливіше, як тільки вони почували більше свободи, люди почали критикувати та засуджувати владу за те, що вона брехала про Чорнобиль. У ті трагічні дні люди знову відчули шок, свою беззахисність та усвідомили байдуже ставлення влади до них.

Українці хотіли знати правду про Чорнобиль. Коли ця правда відкрилась їм, вони захотіли знати більше правди про те, що сталося в минулому. Завдяки горбачовській Гласності вони мали об'єктивну інформацію. Вони навчилися **думати самостійно і робити власні висновки**, а не **повторювати пропаганду та ідеологічні гасла**. Суспільство швидко змінювалось і почало **цікавитись політикою та боротьбою за владу**. **Перебуваючи в одному інформаційному просторі**, українці могли спостерігати за швидкими змінами, що відбувалися в сусідніх республіках: Балтійських державах (Латвії, Литві та Естонії), Росії та Грузії. В 1988 році відбуваються перші мітинги та створюються перші громадські організації. Процес демократизації пішов, незважаючи на опір комуністичних лідерів України.

Дисиденти та шістдесятники

У 1988 році одразу після звільнення з тюрми політичні дисиденти, які **не дали вмерти українській ідеї в 1970-х** – на початку 1980 років, активно включились в політичну боротьбу і заснували **Українську Гельсінську Спілку** у Львові під час 50 тисячного мітингу. (Про заснування і сміливу боротьбу дисидентів Української Гельсінської Групи у 1970-х читай тут: <http://www.istpravda.com.ua/artefacts/2010/11/9/3646/>)

Основним своїм завданням вони бачили **відновлення української державності як гарантії забезпечення усіх прав українського народу**. (Детальніше <http://www.khpg.org/archive/index.php?id=1162804910>).

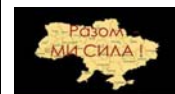
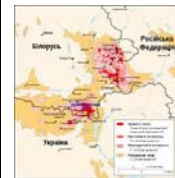
Саме колишні дисиденти та шістдесятники **дали поштовх духовному та національному відродженню**, що відобразилось у **зростанні політичної активності**, створенні **громадських акцій, популяризації української мови, друкуванню патріотичних газет (самвидаву)**. Активна діяльність колишніх дисидентів притягувала людей до громадських акцій протесту, мітингів, демонстрацій та створення нових громадських організацій.

У лютому 1989 року у Києві було засновано Товариство Української Мови імені Т. Шевченка. У серпні цього ж року Народний Рух за Перебудову на чолі якої став колишній дисидент В'ячеслав Чорновіл.

25 травня 1989 року у м. Львові була створена перша незалежна українська студентська організація – Студентське Братство.

Влітку 1989 року організаційно оформилися перші осередки Спілки Української

(Незалежної) Молоді України, які пізніше поширилися в усій Україні.

Лідери цих перших громадських організацій **творили історію нової України**. Вони активно організували українців на боротьбу за незалежність і **були готові до жертви** якби наступила **чергова хвиля репресій**. До їхньої думки прислухались під час перших демократичних виборів до Верховної Ради Радянської Союзу у березні 1989 року. Від Західної України було обрано декілька прогресивних депутатів, які **захисили демократичний шлях розвитку країни у Москві**.

Політика Гласності кожен день давала можливість людям дізнаватися про **трагічні сторінки історії**; а тому політичні дисиденти та нові громадські організації (особливо Народний Рух) одразу **здобували кредит довіри у людей**.

“Червона Рута”

До фестивалю “Червона Рута” у Чернівцях (1989/ вересень) українська музика не була популярною серед української молоді з різних причин. Під час фестивалю відбувся певний **злам (turning point)** – молодь відчула силу та гордість за народ, за мову, яку забороняли, за пісні, які чудово звучать українською. Тисячі молодих українців вперше побачили історичні символи українського народу (синьо-жовтий прапор та тризуб), вперше почули український гімн “Ще не вмерла”. Тоді відбувся значний **прорив (breakthrough)** у відродженні національної свідомості. Українці рознесли свої враження по всіх куточках України і зрозуміли, що їм треба добиватись своєї незалежності. Після фестивалю **Щербицького відсторонили, а через декілька місяців він помер**. (Жартома про це оголосили під час фестивалю)

Суспільні зміни

В жовтні 1989 р. починаються масові мітинги та демонстрації по всій Україні, на яких звучить критика комуністичного керівництва у **неспроможності вирішити соціально-економічні проблеми, обвинувачення у масовому знищенні українців та вимоги про вихід з Радянського Союзу**. Деколи протести **переростають у сутички з міліцією, як це було у Львові**.

Свобода віросповідання дала можливість віруючим відродити Українську Автокефальну Церкву та Українську Греко-Католицьку Церкву. Обі церкви стали опорою для поширення ідеї незалежності України.

1990

Активізація політичного життя спричинила стрімке зростання національної свідомості. З 1990 року почався рух за вихід України з Советської імперії **21 січня** – відбулась акція “Живий ланцюг”, коли близько 1 мільйона українців взялися за руки від Києва до Львова і далі до Івано Франківська, щоб відзначити річницю Акту про злуку УНР та ЗУНР.

Березень – у виборах до Верховної Ради України Демократичний Блок, в якому основною силою був Народний Рух, взяв 25 % голосів і створив у Верховній Раді опозиційну фракцію «Народна Рада». У трьох західних областях— Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській, Рух одержав повну перемогу в місцевих органах влади. У цих областях демонтують пам’ятники Леніну та іншим комуністичним лідерам.

З початку **1990 р.** під впливом гострої критики авторитет комуністичної партії та комсомолу падає. У другій половині 1990 р. партію залишило 220 тисяч людей.

16 липня Верховна Рада України прийняла Декларацію про державний суверенітет (цьому сприяло прийняття Декларації про державний суверенітет Росії 12 червня) Дивись відео про цю подію: <http://1tv.com.ua/ru/news/2010/07/16/773>

Жовтень – студентське голодування “Революція на граніті”
Фотохроніка студентської революції на граніті:

Борис Єльцин

Зміни в Україні відбувались паралельно до багатьох інших змін у Союзі. Найважливіші з них відбувались в Росії, де процес демократизації відбувався дещо швидшими темпами. Вперше в історії, зміни всередині Росії мали позитивний результат для України та сприяли відродженню національної свідомості та відновленню незалежності. Російські демократи підтримували українських і напакі. Сталося це, значною мірою, завдяки боротьбі за владу у Москві між двома лідерами – Борисом Єльциним та Михайлом Горбачовим.

Щоб **самостійно приймати рішення про реформи**, з 1985 року Горбачов постійно вводив нових людей у вище партійне керівництво, де в основному були комуністи зі сталінським мисленням. Туди увійшов і Борис Єльцин, який вперше виступив з критикою першої особи в державі (Горбачова) про низькі темпи реформ у 1987 р. Починається конфлікт між двома лідерами, за яким спостерігає уся держава. То було **випробовування** для Горбачова після проголошення політики Гласності. При Сталіні, Єльцина швидше за все би розстріляли. При Горбачові, він продовжив боротьбу за владу.

У 1989 році Єльцин очолює радикальну групу депутатів, які вимагають **скасувати 6 статтю Конституції про керівну роль комуністичної партії**. У травні 1990 року партія Єльцина перемагає на місцевих виборах, а вже 12 червня парламент Росії проголошує **суверенітет Росії у складі Радянського Союзу**. Це було найбільшим подарунком історії для всіх борців за волю України. Якби це першою зробила Україна, то українських лідерів звинуватили б в українському буржуазному націоналізмі. Коли це зробила Росія, то Горбачов мусів направляти всі свої ресурси на боротьбу з Єльциним, у якого була своя логіка у відстоюванні інтересів Росії.

Економічна ситуація в країні була настільки поганою, що більшість росіян бачили вихід у відокремленні від решти Союзу, щоб **самостійно вирішувати економічні проблеми і наповнити прилавки магазинів**. Тоді росіянам здавалось, що вони годують інші республіки Союзу.

Парламент України проголосив суверенітет через місяць - 16 липня 1990 року. В Україні так само були впевнені, що Україна годує інші республіки Союзу, а суверенітет у вирішенні економічних проблем допоможе покращити економічну ситуацію.

Рік змін: 1991-й

Ситуація виходила з-під контролю Горбачова. У березні 1990 року його обрали Президентом Радянського Союзу на з'їзді народних депутатів і в нього були **надзвичайні повноваження**, щоб керувати країною і приймати важливі рішення, але його влада зменшувалась з кожним днем. З одного боку, Горбачов не хотів закінчити як Чаушеску (якого стратили під час протестів). З іншого, він не міг **втрачати образ реформатора** та демократа (який він створив на Заході), як символа миру та змін у світі.

Він намагався врятувати Союз через **підписання нового Союзного договору в 1991 році**. Спочатку був проведений **референдум про підписання нового союзного договору**. Крім республік Балтії, всі інші республіки підтримали ідею нового Союзного договору. Його підписання планувалось на кінець серпня 1991 року, але цьому не судилося стати.

Великий **внесок (contribution)** у це зробив Єльцин, який 12 червня 1991 року став Президентом Росії і почав індивідуально вирішувати всі справи в Росії. Для більшості людей, яким тяжко жилося, було важко зрозуміти необхідність

існування двох президентів в Москві, кожен з яких претендував на владу – чи то у всій державі (Горбачов), чи то у більшій його частині (Єльцин). Між двома президентами був конфлікт, який вирішився несподіваним чином.

Консервативне оточення Горбачова вирішило повернути країну до диктатури сталінського типу. Сформувалася група змовників - антиконституційний Державний комітет з надзвичайного стану (більш відоме як ГКЧП російською). 19 серпня 1991 року ГКЧП заявив про свій намір відновити в країні порядок і не допустити розпаду СРСР. Призупинялась діяльність політичних партій, громадських організацій і масових рухів. Заборонялося проведення мітингів, демонстрацій, страйків. Встановлювався контроль над засобами масової інформації. В деяких регіонах СРСР на 6 місяців запроваджувався надзвичайний стан. Попередньо у столицю були введені танки.

Проте змовники одразу ж зіткнулися з рішучою протидією керівництва Росії на чолі з президентом Б.Єльциним.

На захист демократії виступили десятки тисяч мешканців Москви. Рішучі дії Єльцина підтримала більшість урядів країн світу. Уже 21 серпня стало очевидним, що змова провалилася. Фактично Єльцин зупинив заколотників і не допустив повернення до тоталітаризму.

24 серпня 1991 року:

прийняття Акту про незалежність України

Комуністи України підтримали ГКЧП. (За це комуністичну партію ліквідували одразу після проголошення Незалежності.)

Керівники України (на чолі з Л.Кравчуком) зайняли вичікувальну позицію:

“...зміни мусять відбуватись на основі закону”. Ця фраза врятувала керівників від жорстких дій опозиції (яка виступила проти ГКЧП) та народу пізніше. В цей час почалась підготовка до страйку та рішучих дій.

24 серпня 1991 депутати прийняли Акт проголошення незалежності України.

<http://www.youtube.com/watch?v=UePyV4s67iE>

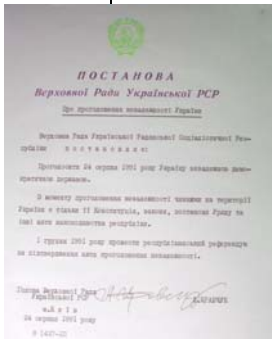
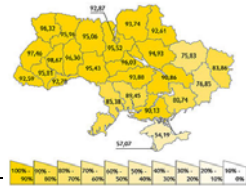
Налякані можливою помстою, комуністи голосували за незалежність України.

Юридично було покладено кінець існуванню Української Радянської Соціалістичної Республіки, але автори Декларації передбачили підтвердження Акту на Всенародному Референдумі, який відбувся 1 грудня 1991 року.

На ньому за незалежність проголосувало більше 90 % жителів України.

http://www.youtube.com/watch?v=gfpouIwKx_E

Що послаблює незалежність України?

Разом із референдумом про незалежність 1 грудня 1991 року Україна також проголосувала і за першого Президента України – Леоніда Кравчука, який у минулому був головним комуністичним ідеологом України.

Вже 7-8 грудня 1991 р. Кравчук зустрівся з лідерами Білорусі та Росії і підписав "Угоду про створення Співдружності Незалежних Держав". Фактично в Українського керівництва був вибір розвивати незалежність самостійно та приєднатись до інших посткомуністичних держав Східної Європи (як це зробили країни Балтії), але наші лідери вибрали шлях повільного і важкого розлучення, “щоб зупинити процес стихійного, хаотичного розпаду існування союзних структур, не допустити пролиття

крові”.

У першому параграфі "Угоди..." було сказано: "Союз РСР, як суб'єкт міжнародного права і геополітична реальність, припиняє своє існування".

Коментуючи головну причину розвалу Союзу Президент України Кравчук сказав таке: **"Радянський Союз був приречений тому, що тримався на КПРС (комуністичній партії) і КДБ. Демократія і імперія - поняття незіставні. Ви не знайдете в історії, щоб імперія була демократична. Радянський Союз - це була тоталітарна імперія, якої світ не бачив. І ось, як тільки КПРС прогнулась, почали гнутись всі несучі конструкції."**

21 грудня 1991 р. на зустрічі в Алма-Аті лідери Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Росії, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану та України підписали Декларацію про Співдружність Незалежних Держав .

Після цього Президенту неіснуючого Союзу М. Горбачову нічого іншого не залишалося як подати заяву, в якій він написав, що вважає свою місію завершеною.

Таким чином, 25 грудня 1991 р. М.С. Горбачов склав свої повноваження. Він був Першим Президентом Радянського Союзу, але також став і останнім.

Отже, СРСР припинив своє існування, а колишні його республіки (у тому числі і Україна) стали незалежними юридично, їх народ приступив до розв'язання трьох доленосних історичних завдань:

- створення незалежних держав;
- знищення тоталітаризму ;
- реформування комуністичного способу виробництва, заснованого на централізованому адміністративному управлінні, та створення свободи економічної діяльності і ринкового виробництва.

Деякі висновки

- Починаючи Перебудову у 1985 році, Горбачов наврядчи думав про такий сценарій подій. Він прагнув косметичного, а не капітального ремонту для будинку під назвою "Радянський Союз". Але в результаті змін уся конструкція впала.
- Зараз в Україні намагаються реанімувати цю конструкцію та створити новий Союз у якійсь формі за допомогою Росії. Саме участь в СНД та інших пост-радянських структурах є основною небезпекою, бо через них українська політична еліта включається у спільні проекти, а центр прийняття рішень знаходиться у Москві.
- Як застереження Януковичу та його команді слід подумати над тим, що невдачі Хрущова та Горбачова у реформуванні Радянського Союзу довели, що спроби реформувати тоталітарну систему, створену більшовиками неможливо. Система могла функціонувати тільки як тоталітарна імперія на основі страху, примусу та кривавих репресій, як система поневолення та "тюрьма народів. Якщо він прагне відновити Союз, то слід очікувати найгіршого – повернення до тоталітаризму та репресій.
- Розпад Радянського Союзу справді став найбільшою подією кінця ХХ століття. З одного боку, ця подія змінила геополітичну структуру світу, з іншого, в її результаті Україна стала незалежною державою.
- Ця подія стала геополітичною катастрофою для імперської ментальності Росії, бо без України, її історії, культури та ресурсів, Росія не може бути повноцінною сильною імперією.
- Без славної історії Київської Русі, формування Російської імперії було

	<p>кривавою історією загарбання і поневолення інших народів, що включає в себе і знищення української ідентичності.</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Найкращим захистом для України є підтримка демократичних перетворень в Росії та відмова від імперського шляху розвитку.▪ Велике значення для незалежності України мали реформи Горбачова, за допомогою яких українці змогли себе усвідомити окремою нацією та переосмислити свою трагічну історію. Горбачов вперше в радянській історії дав людям права на основні свободи: слова, преси, створювати партії, віросповідання, пересування. Також, він відкрив широкі можливості для національного та культурного розвитку.▪ У радянської людини були заборані християнські цінності та віра у Бога, натомість була прищеплена віра у нове «божество» - комунізм. Комуністична ідея виховання із самого початку обрала хибні ідеали виховання, саме тому, мабуть, зазнала краху. Адже до кожної людини потрібно шукати індивідуальний підхід, особа потребує не залякування, а розуміння, не примусу, але свободи вибору.	
---	--	---

Матеріал підготував

Віктор Курилик на основі спогадів, участі у подіях та аналізу друкованих матеріалів в Інтернеті